

stalni aleluja, neprestano poštivanje Boga u najužem ujedinjenju, u snažnoj vjeri i žarkoj ljubavi» (77).

Pa dok je to zadaća i nas drugih, kartuzijanci nam prednjače savršenstvom života, danju i noću, molitvom i odricanjem. Molitva je njihov apostolat. »Trebaju muža, koji sve ostavljaju, svega se odriču, da modernog čovjeka tako reći podsjetite, da ima još nešto više nego što je izum i stroj. Ali zato treba svijetla odozgo, zato treba duševnih pokreta i promjena, koje samo milost stvara. A molitva, sjedinjena s pokorom, jest moćno sredstvo, što vuče milost s neba na čovječanstvo« (80). »Svijet ne može spoznati ni naš (kartuzijanski) život, ni našu ljubav, ni našu pobjedu, jer naš život je Bog, naša ljubav je Bog, naša je pobjeda potpuna i sigurna, jer i ona nije drugo nego Bog sam. Stoga se naša pobjeda ne može ni naslućivati ni procijeniti, budući da je to pobjeda Kristova u nama, koji veli: »Uzdajte se, ja sam nadvladao svijet« (Iv. 16. 33.) (20).

Da nam kartuzijanci ništa drugo ne daju osim živog primjera kako je ljubav i milost Kristova kadra čovjeka preobraziti, njihov je život već samim time najaktivniji. Tko bi prigovorio da je takav život društveno neplodan i da ništa ne doprinosi općem dobru, taj bi trebao da se pouči o značenju mističnog tijela Kristova, gdje je kartuzijanstvo najsvršeniји odraz Božanskog života u čovjeku. Tko je ikad svjetiljkom u ruci prolazio noćnim hodnicima kartuzije, da nađe pristup Svjetlu duše, tome se misterij ljudskog opstanka ukazao u svome konačnom rješenju očitije nego li su to kadre postići biblioteke dokazivanja. Tko u nemiru duše traži ono mjesto gdje bi našao najsvršeniју nadnaravnu realnost dioništva s Božjim životom, treba ići u kartuziju da vidi i čuje na noćnoj molitvi one pustinjačke prikaze, koje sve dane života provode u heroizmu samozataje i kontemplacije.

Mi imamo na fakultetu ascetiku, pa ne pripada meni da o tome dalje referiram: no budi mi dopušteno da sam ovo pribilježim — u ime milosti, koja mi je ukazana bila u kartuziji Pleterje.

PAPA PIJO XI. U IZGRADNJI POVIJESTI CRKVE I ČOVJEČANSTVA.

Prof. A. Živković.

U ovo nekoliko dana što su protekli od smrti velikoga pokojnika pape Pija XI. pokazala se začudo jedna rijetka slika: sva se svjetska javnost našla jednodušna u ocjeni njegove ličnosti! Iznimku čini samo službena Njemačka, najnoviji buntovni i rasipni sin koji pođe stramputicom. Što je napose zanimivo: sva ta svjetska javnost bez sustezanja priznaje, da je svijet smrću pape Pija XI. izgubio čovjeka koji je za napredak, za kulturu i moral, za socijalnu pravdu, ljubav me-

đu ljudima i mir među njima, značio neobično mnogo i učinio neobično mnogo. Svi imamo osjećanje: ne postupa se ovdje po pravilu »de mortuis nisi bene«, ne padaju izjave saučešća tek iz puke konvencionalnosti, nego iz uvjerenja: da je smrću Pija XI. sašla s pozornice suvremenog čovječanstva ličnost, koja je sve velikane duha i akcije još uvijek znatno nadmašivala. Katolička Crkva u tim izjavama pobire zasluženu pohvalu i priznanje: njezin poglavar, po Promislu Višnjega upravljač one organizacije koju je Krist Gospodin osnovao i slabim ljudskim rukama povjerio u osobama Petrovih nasljednika, postaje pomoću Božjom vidnim primjerom ideala kršćanskoga čovjeka i živim stupom svijetla u tmuši i sumornosti naših dana. U vrijeme gdje se izdanci nezdravih filozofskih mišljenja uporno uspinju među neukima do nekih pravila ili pravaca mišljenja i djelovanja; gdje nastrane ideje nikle u opreci prema čistoj i jasnoj evandeoskoj istini hoće da se domognu prevlasti i prevage među ljudstvom silom i krvlju, kad toga ne mogu postići svojom unutrašnjom vrijednošću — u to, velim, vrijeme, Promisao Božja daje svojoj Crkvi, a po njoj čitavom čovječanstvu provodiča, kormilara, vođu i oca, koji za života nikada i nigdje ne ostade dužan da rekne riječ na pravom mjestu, ma kako možda bolna i neugodna bila. Kad je govorio u najnapetijim situacijama svjetskoga komešanja, svi su slušali i divili se njemu, ni ne misleći možda, da to što on govori, nije toliko njegova mudrost, nego riječ i dar Duha Svetoga, koji njega u riječi i na djelu prati, jer ne može da ostavi svoje Crkve!

Posvetimo, gospodo, uspomeni ovoga Božjega Pomazanika i izabranika među svim ljudima na svijetu, ovih par časaka, da u promatranju njegovih djela i misli, osvježimo svoje duše i ojačamo sebe za svladavanje zla, koga na ovom svijetu, pa i u našoj blizini, ima i odviše . . .

Kad sam sutra-dan nakon smrti govorio o pokojnom papi Piju XI.* naglasio sam, da je on kroz ovo 16 god. što je stajao na čelu katol. Crkve, bio svijetao primjer: a) neustrašivoga branitelja Crkve, b) odlučnoga zastupnika socijalne pravde, i c) revnoga promicatelja pobjede duha nad materijom. To su oznake koje ga karakterišu podosta općenito; treba međutim zagledati u pojedinosti da se vidi kako se ta tri svojstva baš u njemu naročito ističu i kako ga na jedan osobit način izdižu iznad i između drugih njegovih predšastnika, koji su također Crkvu branili, socijalnu pravdu i spiritualnost promicali. Godine njegova pontifikata daju za obrazloženje spomenutih oznaka obilje materijala, naročito

* Na zagrebačkoj Radio stanici 11. veljače 1939.

enciklike i djela u život privedena ne samo u Italiji i po Evropi, nego i u azijskim i afričkim misionerskim područjima.

Danas ću vam** ovdje pokušati dati sliku pokojnoga pape Pija XI. prema poznata dva gesla: od tih se jedno odnosi na njega po navodnoj riječi sv. Malahije biskupa († 1148) (»Fides intrepida«), a drugo je on sam izabrao odmah na početku svoga djelovanja da u njemu simbolizuje svu težnju svoje duše na tom odgovornom i teškom mjestu (»Pax Christi in regno Christi«). Ukratko ćemo razmotriti kako nam je i koliko bio neustrašivi duhovni knez u obrani vjere (»fides intrepida«), a u koliko knez mira i otac svoje djece (»Pax Christi . . .«).

I.

Ta se značajka ističe u njegovom djelovanju kad a) brani vjeru i Crkvu promiče b) ljubav, c) nauku i d) svetost života.

a) **Obrana vjere.** Glavar je katol. Crkve na prvom mjestu vjerski poglavar i duhovni vladar. Spas je duša njegov prvotni zadatak, jer je za to Crkva osnovana. Nije ispravno papu promatrati prvenstveno s političkog gledišta, niti je znak objektivnoga gledanja: u svakom pojedinom djelu rimske kurije tražiti interes u političkom pogledu; tako našu Crkvu promatraju ljudi koji ne poznaju duha Crkve, niti su se sami ikada potrudili da ga upoznaju ispravno i u pravom izdanju. Nazrijevati na pr. u »Lateranskom paktu« političku kapitulaciju, može samo onaj kojemu je pred očima neki politički a ne vjersko-duhovni interes Crkve. Baš obratno: Lateranskim je paktom Crkva postala slobodnija, približila se više onomu za što je od Krista osnovana; bez obzira na materijalne interese, ostaje ona uvijek sebi dosljedna, jedna, neovisna, slobodna duhovna vlast, sredstvo i veza s natprirodnim u ljudskom životu. Pija XI. je i rješenjem »Rimskog pitanja« pokazao da je potpuno duhovni knez, branilac Crkve kojemu je vjera na prvom mjestu. Za obranu Crkve i vjere podiže on često svoj glas: kad je nastalo teško stanje u Mexiku (god. 1926. i opet 1936.); kad su začeli progone u Španiji; kad je nastao sukob u Italiji radi katoličkih omladinskih organizacija; kad su boljševici u Rusiji stali ubijati protivnike bez ikakova obzira; kad je Njemačka stala razvijati svoju protukršćansku ideologiju pod imenom »njemačkog kršćanstva« i rasizma.

b) **Ljubav** kao glavna značajka kršćanstva udara u djelima Pija XI. svakomu u oči, kad prati netom spomenuto njegovo zauzimanje za prava Crkve u spomenutim zemljama. Iz ljubavi prema čovječanstvu odsuđuje on krvave progone katoličkih vjernika u Mexiku i Španiji, jednako kao i progone vjerski orijentiranih ljudi u Rusiji bili katolici ili ne. Židovi

** Predavanje na komemorativnoj akademiji u glazbenom zavodu u Zagrebu 26. veljače 1939.

su svega svijeta uvidjeli, da im je sv. Otac pokazao na djelu što je ljubav, kad je svojim odlučnim izjavama o nespojivosti rasizma (u onom obliku kako se u Njemačkoj razvija) dao nima utjehu a svima podršku u obrani prava na život i ljudsku slobodu. I gdje se toliki nisu usudili da dignu svoga glasa za prirodna prava čovjeka, digao ga je neustrašivi branilac vjere, »fides intrepida« — Pijo XI. Boljševici su ga u Rusiji proglasili za svoga glavnoga neprijatelja, a, kako sam već spomenuo, jedina se Njemačka u ovim danima nakon njegove smrti, bez pijeteta i poštovanja osvrće na nj. — U pitanju odsude »Action française«, organizacije koja se po svojim načelima udaljila od katolicizma, i ako je imala među samim francuskim katolicima velikih i uplivnih zagovornika, nije Pijo XI. krzmao iz ljubavi prema dušama pojedinaca. I ako je bila već za Pija X. spremljena, nije bila objelodanjena iz različitih obzira. Te je obzire prekinuo Pijo XI. i predusreo na taj način daljnim zavađanjima vjernika po nazorima Charlesa Maurassa. Duhovno je polje čistio od korova i očuvao čist zaklad sv. evanđelja kao pravi skrbni pastir duša.

c) n a u k a i promicanje duhovne kulture posve su razumljivo u njemu našle svoga vanrednog zaštitnika. Na prvom mjestu reorganizacija i modernizacija bogoslovskih škola i sveučilišta po svemu katoličkom svijetu; zatim osnutak »Akademije nauka« u Rimu, kamo imaju pristupa i nekatolici; osnivanje katoličkih sveučilišta po svijetu, a osobito izgradnja uzornog katoličkog sveučilišta u Italiji u Milanu (»Università di Sacro Cuore«). Nazrijevujući u kinematografu s jedne strane moćno obrazovno sredstvo, a s druge strane izvor teških suvremenih moralnih nastranosti, on izdaje encikliku »Vigilanti cura« i skreće pažnju sviju odgojnih faktora na to moderno sredstvo obrazovanosti. Uvijek mu je na umu duhovno podizanje i oplemenjivanje duha. U prvoj svojoj enciklici »Ubi arcano« ustanovio je bolest našega vremena, a u enciklici »Quas primas« je tu bolest našega doba označio izrazom l a i c i z a m, t. j. nastojanjem da se u svima fazama života, u svemu mišljenju i djelovanju ljudi povode isključivo načelima zemskog života i blagostanja bez ikakove brige za duhovnu stranu i ocjenu svojih djela.

d) Napose pak dolazi veliki pokojnik kao duhovni knez do izražaja kad upućuje na s v e t o s t i savršenost života. Nisu mu za to dale priliku samo brojne kanonizacije i beatifikacije, svakogodišnji pokrajinski, dijecezanski, već i svjetski euharistijski kongresi, kamo je slao svoje zastupnike, a i sam na radiju progovorio po koju riječ; osobito pak briga da potakne i promakne duhovni život vjernika. Napose je to učinio u enciklici koja promiče duhovne vježbe (»Mens nostra«) i onoj gdje je orisao uzvišenost svećeničkog zvanja (»Ad catholici sacerdotii«). Kad je pastir na svom mjestu i stado je na dobrom putu; život i svijet odvlače čovjeka na staze kojima se on udaljuje od konač-

ne svrhe, ali su tu sredstva kojima se slaba čovječja priroda opet diže i upravlja na pravi put. Nikada nam nije sv. Otac prestao govoriti o tomu što je j e d i n o potrebno u ovom životu. Sâm je međutim svojim svetim primjerom bio i prije nego što je zasio na stolicu Petrovih nasljednika, uzoran svećenik, radin i veseo sluga u vinogradu Gospodnjem i na svima pozicijama kamo ga je Providnost vodila, dok ga nije dovela na najviše i najuzvišenije mjesto, koje smrtnoga čovjeka može u ovom životu zapasti.

Nema ni najmanje sumnje, da karakteru i djelovanju Pija XI. treba pripisati što se u svijetu zapaža porast poštovanja vjere i duhovnih vrijednosti, unatoč surovoga haranja i pustošenja sa strane materijalističkih bolješevika i rasista, u suštini isto tako materijalistički orijentiranih. Čak bi mogli reći da je radikalno pobijanje svega spiritualnoga, kidanje sa svim kršćanskim tradicijama evropske kulture, kod mnogih i mnogih pobudilo opravdanu sumnju u olako nabačene teorije komunističke i rasističke, pa ljudima polako otvorilo oči i dovelo ih do poštovanja čovjeka i njegova ličnog autoriteta, kako se to odvijek napose isticalo u kršćanstvu.

II.

Po drugoj nam se devizi veliki pokojnik pokazuje kao zajednički dobri otac, mudri učitelj i skrbni staratelj svoje djece. Njegova socijalna karakterna crta — mir Kristov u životu Kristove djece — jasna je i otvorena, svakomu vidna i simpatična. Baš po toj ga oznaci zavolješe i oni, koji u životu zauzimaju vjerski negativan ili indiferentan stav. Pred papom »promicateljem socijalne pravde« i oni se poklanjaju . . . Papi koji u svijetu želi očuvati mir najuspješnijim sredstvom: ljubavlju, ni oni ne mogu prigovoriti. Život je kratak, zla je u svijetu mnogo; tko nam pomogne na putu da se zlu odhrvamo, taj spada među spasitelje i osloboditelje čovječanstva. . . U sva pak palijativna sredstva što su ih pojedini socijalni reformatori postavljali, nema čovječanstvo pouzdanja, jer su se sva ta sredstva pokazala nedostatnima, slabima i bezuspješnima. Ostavljala su po strani glavnu stvar u životu: m o r a l n u osnovicu ljudske zajednice. Rješavali su na svoj način pitanja koja se ne dađu riješiti bez liječenja duša, bez reforme društva u temeljima, bez poštivanja prirodnog morala, prirodnih prava čovjeka, bez osvrta na prirodni moralni zakon. Reformne ideje Pija XI. smjeraju posve prema tome cilju: tamo vide razlog zlu u svijetu, a zalog uspjehu u novom preporođenom društvenom životu. U tom je smjeru Pijo XI. ostavio upravo klasičnih dokumenata svoje umne snage, svoje bogodane intuicije.

I na tom putu on, čovjek u godinama, zamjernom energijom, udivljenja vrijednom dosljednošću i ustrajnošću nastoji

u život privesti ideje, koje stvarno primijenjene znače novi život i novu snagu kršćanskoga puka; znače pomlađenje i pojačanje njegove otpornosti u borbi sa zlom, a pobjedu ideala kršćanstva i čovječanstva. Na tom je putu Pija XI. doista stvarao novi odsjek u povijesti Crkve; ne nov po zamisli, težnji i ideji koju nam je u dušama formirala tradicionalna kršćanska svijest, nego nov po zamahu, po obnovi misli, po primjeni i provedbi u ovo liberalizmom i laicizmom kroz čitava skoro dva vijeka unatrag, pokvareno društvo.

Da to potkrijepim valja samo da navedem, na kojim se poljima njegova djelatnost u naprijed napomenutom smjeru napose kretala.

a) Problem vlasti, napose svjetovne i autoriteta upravljajuća pojedinih naroda i zemalja, sveo je on na pravu stazu u enciklici »Quas primas«, gdje je taj problem stavio u svijetlo kršćanske misli, gdje Krist Kralj dominira kao izvor sve vlasti na svijetu. U idealnoj subordinaciji prema njemu leži ključ mira među narodima.

b) Problem pravedne podjele zemaljskih dobara klasičnom je jasnoćom i stvarno-objektivnom analizom svih utjecajnih komponenata izložio u enciklici »Quadragesimo anno«. Dao je tu najidealniju sliku socijalne pravde i ljubavi, naslikanu bojama i crtama što ih ne samo kršćanima nego svemu čovječanstvu daje evanđeoski kodeks. Na osnovici koja poštuje prirodu čovjeka, upotpunjenjenu načelima što ih je Krist donio na svijet, on je zavađenog braći pokazao da ni taj teški problem nije nerješiv; što više da je na tom putu, kako ga je on u detalje razradio, jedino ispravno rješenje moguće. Ostatak će za pokoljenja ime Pija XI. vezano uz encikliku »Quadragesimo anno«, kao što je ime Leona XIII. trajno vezano uz encikliku »Rerum novarum«. Provedenjem tih načela u život u najvećem bi stupnju bila ostvarena misao njegove devize »Pax Christi . . .«

c) Problem braka u ljudskom privatnom i javnom životu jedan je od najosnovnijih. Zato je uzeo na nišan najveće moderno zlo, razorenje obitelji, i svom ozbiljnošću pregnuo da čitavom svijetu pokaže, gdje je izvor sviju zala modernoga našega društva. Brak je temelj društvenoga života; vratite narodima mir i ljepotu obiteljskih ognjišta, zaštitite ih od upliva modernih korupcionista, vi ste im povratili sreću u ovom životu, a pravim tokom uputili njihove napore, znoj i trud koji ulažu za sebe i za svoju djecu. Enciklika »Casti connubii« djelo je epohalne važnosti. O njoj su se najpovoljnije izražavali i objektivni inovjerci, nazrijevajući u njoj najispravnije rješenje i najuspješnije odstranjenje mnogih teškoća, radi kojih stradavaju milijuni.

d) U najtješnijoj vezi s problemom braka jest pitanje odgoja omladine. U pratio se naše vrijeme na tom polju iznijelo mnogo predloga i mišljenja koja idu za tim, da

se omladina zaustavi na nizbrdici kojom juri svima nama na očigled. No i u tom velikom problemu sadašnjice ima samo jedno ispravno rješenje: povrat na one puteve koji su zacrtani u evanđelju. Po gdjejoja je stvar u odgoju omladine izmijenjena danas u poredbi s prilikama i metodama prijašnjih vremena; za sve dobro što je s novim vremenom došlo treba imati potrebnoga razumijevanja; ali se nastranostima što su s tim vremenom i njegovim duhom došle, ima na svaki način stati na put. Mnogi je roditelj neprijatelj svoga djeteta, kad misli da je danas dozvoljeno koješta što u doba njegova roditeljskoga djetinjstva nije bilo dozvoljeno. Ima stvari koje nikakovo novo doba ne može učiniti dozvoljenima, baš u odgoju omladine. Pijo XI. je u opširnoj enciklici »Divini illius magistri« pokazao put, kojim će suvremena pedagogika uspjeti, da odgoji ljude, koji će onda pravo odgojeni i duhovno pripravljeni svim srcem prihvatiti i pravedniju podjelu dobara među ljudima i provoditi pravi obiteljski život na zadovoljstvo svoje i na korist svoje subraće.

e) Nema međutim nikakove sumnje, da je sve svoje nastojanje na ostvarenju mira u kraljevstvu Kristovom na zemlji želio usredotočiti u toliko naglašavanoj Katoličkoj Akciji. Sudjelovanje laikata u apostolatu Crkve smatrao je pokojni papa Pijo XI. jednim veoma uspješnim sredstvom u širenju Božjega kraljevstva, ideologije evanđelja, Kristova morala i u obrani same Crkve, mnogo napadane i opadane od postanka. Nije svuda odmah bila dosta svakomu jasna ova ideja sv. Oca; neki su je krivo tumačili, osjećajući da na račun vjere i Crkve ne će više moći voditi svoje unosne političke poslove; vremenom se stvar razbistrila toliko da je danas izvan diskusije smjer i zadaća K. A. Dnevna je politika pod okriljem katolicizma učinila mnogo zla, vjerojatno negdje i u najboljoj namjeri; nepotrebno je otuđila mnoge pojedince i posijala sjeme razdora na mnogo strana; no vrijeme će i ovdje zacijeliti rane i pokazati da je veliki pokojnik daleko vidio i dobro uradio, kad je s toliko energije unapređivao organizacije K. A. Ako je išta kadro u najširem omjeru unaprediti ljubav među braćom, mir među narodima, sreću u državama, to je plemenito natjecanje u apostolskom djelovanju laika vođeno istom onom idejom i uzvišenom mišlju, kako je uzvišen ideal svakoga svećenika u njegovom djelovanju.

f) Za ideju mira smatrao je pokojni veliki papa da je potrebno pristupiti k sporazumnom rješavanju svih pitanja u kojima se dotiču prava Crkve i države. U to je ime sklopio cioniz konkordata u uvjerenju, da će uz obostranu lojalnost, kako Crkvu tako i vjernike u izvršavanju njihovih prava najbolje zaštititi. I gdje se namjerio na ljude kojima je zadana riječ sveta, stvar je riješena na zadovoljstvo; gdje pak nije našao poštovanja zadane riječi ni svijesti o dužnosti što je

nameće preuzeta obveza, tamo su sklopljeni konkordati ostali bez snage.

*

Katolička je Crkva univerzalna — i njezin je predstavnik jednako univerzalni poglavar i otac sviju naroda jednako; svi-ma bez razlike jednako mio i drag, ali i svi njemu isto tako jednako mili i dragi. No život i prilike donose sobom, da se tom ili onom zgodom ova opća ljubav i naklonost pokaže na neki osobiti način, pa se usjekne u pamet i povijest naroda tako, da se lako ne zaboravlja, a svakom se prikladnom zgodom ponavlja. Neka bude i ovdje spomenuto koliko se u odnosu prema našoj hrvatskoj narodnoj individualnosti pokazala ona opća ljubav oca prema djeci. Najprije jubilarne god. 1925., kad je hrvatski narod skromno slavio uspomenu na 1.000-godišnjicu krunisanja svoga prvoga kralja Tomislava. Uoči Duhova primio je Pijo XI. hrvatsko hodočašće, pa je među inim rekao:

»Nije li to naša zajednička stvar — slaviti svoju tisućgodišnjicu kod Pape t. j. kod nasljednika onoga Ivana X. koji je pred tisuću godina, godine naime 925. podijelio kraljevsku krunu vašemu prvomu kralju Tomislavu? Radi toga mi čestitamo i sebi i vama« . . . »Za ovu vjeru koja se održala među vama poslije tolikih pokušaja hereza i raskola, zahvaljujemo Bogu, a zahvalit ćemo mu s vašim kaležem. Ono što je Papa Ivan VIII. pisao vašemu knezu Branimiru: Na dan Uzašašća Gospodnjega prikazat ćemo na žrtveniku Apostolskog Prvaka sv. žrtvu, da vas Bog blagoslovi u budućnosti kao u prošlosti, to kažemo i mi svima vama: na Dan Duhova t. j. sutra prikazat ćemo Bogu na žrtveniku Apostolskog Prvaka s vašim kaležem sv. žrtvu, da vas Bog blagoslovi u budućnosti kao u prošlosti . . .«

Godine 1929. rekao je opet hrvatskim hodočasnicima:

»Vaš je narod ne samo tolika stoljeća bio predziđe vjere u Evropi, nego i predziđe evropske civilizacije. Bio je zlatni lanac, koji se nikad nije otkinuo, već je bio čvrsto spojen sa sv. Stolicom . . .«

Godine 1933., kad se slavila 1.900-godišnjica Kristova Otкупljenja — i opet prigodom hodočašća govori Pijo XI. »najmilijim sinovima i kćerima« i aludirajući na poklonjenu mu spomen-knjigu o našoj povijesti i kulturi, kaže:

»Mi doduše nismo bili kod vas ali smo o vama čuli i čitali toliko dobroga mnogo prije, nego li smo postali vašim Ocem. Jedna nam je stvar to više mila čim je bolje poznajemo. Bili su nam poznati svi slavni događaji o kojima se govori u ovoj knjizi koju ste nam poklonili . . . Uvijek nam se činilo, da vidimo, a vi da svojim dolaskom obnavljate videnje onoga zlatnoga lanca, koji iz pradavnih vremena veže Svetu Stolicu s Hrvatskom. U tom su lancu karike, koje se izmjenično redaju: blagonaklonost Svete Stolice Hrvatskoj radi koje usluge, što su je Hrvati iskazali Svetoj Stolicu, a onda opet karike zahvalnosti i privrženosti Hrvata Svetoj Stolicu.«

»To viđenje smo još bolje obnovili, kad smo čitali nekoliko stranica ovoga dara, koji je narod hrvatski skromno nazvao: »Libellum«, odnosno knjižica. A taj dar doista je više, nego što je obična kakova povijest. To je lirski i epski pjesma o veličanstvenim djelima vašega naroda.«

U ovom svom znamenitom govoru nazivlje sv. Otac Hrvate »najmilijim sinovima i kćerima«. »Čas je ovo težak«, rekao je među ostalim sv. Otac, »i tjeskoban za cijeli svijet, pa dakako i za Hrvatsku«. »Poznajemo — ističe Papa — stari hrvatski narod i njegovu privrženost Svetoj Stolici i Crkvi rimskoj, tim središtima najvećih plodova Otkupljenja, i Mi vam dovikujemo: nastavite, ustrajte na dobrom putu, i kao što svim narodima velimo, opetujemo i vama: Uvijek naprijed na više i bolje.« Na kraju pak svoga govora se sv. Otac obraća na cijeli hrvatski narod i kaže: »Blagosivamo dragi narod hrvatski i pučanstvo cijele Jugoslavije, jer smo Mi Otac, pa znamo, i osobito Nas srce boli, što nisu svi dobri kao vi, a naša su djeca . . . Neka Gospodin usliši Našu molitvu i neka (ove godine Otkupljenja) oslobodi cijeli svijet, a osobito one krajeve, koji su najviše iskušavani i najviše trpe, kao Naša draga Hrvatska. Neka vam to oživi dušu nadom i utjehom, i neka ova Naša vjera bude i vaša.«

Danas nad grobom njegovim neka nam istim njegovim riječima bude slobodno reći: Neka Gospodin usliša njegovu molitvu i neka oslobodi cio svijet, a osobito one krajeve koji su najviše iskušavani i najviše trpe, kao naša draga Hrvatska. Neka nam to oživi dušu nadom i utjehom i neka ova njegova vjera bude i naša!

*

U izgradnji suvremene Crkve snažno se posvuda osjećalo sigurno i svrsishodno djelovanje Pija XI. Ono je i vidno već za nas njegove suvremenika, a još će jače odskočiti u očima naših potomaka. Ostat će ono zauvijek urezano i ukalupljeno u organizam Crkve, jer je — i ako ljudsko — zalijevano i nadahnjavano dahom natprirodnoga, što struji iz aktivnog zahvata Božje milosti u moralno-dobrom djelovanju. Otud i važnost rada pokojnoga pape Pija XI. za čitav ljudski rod: ono što je građeno s elementom natprirodnim, što je snovano i izvađano pod uplivom Božje milosti i jednog izvanrednog poziva kakav je Gospod namijenio nasljedniku sv. Petra na stolici rimskih papa — to je u svojoj bitnosti namijenjeno čovječanstvu uopće, to nosi karakter vječnoga i trajnoga za život roda ljudskoga. Njega će povijest upisati neizbrisivim slovima na svoje stranice; u najteže je vrijeme znao naći pravi put, reći pravu riječ, učiniti pravi potez; govorio je iz duše svij u kad je pozivao na mir u momentima svjetske ratne opasnosti; iznosio je iz duše svij u pravu misao kad je ustao protiv bezbožnoga komunizma i ne-

kršćanskoga rasizma. Svojim je duhom i srcem obuhvatao ne samo katolike zapadnoga i istočnoga obreda; sav je kršćanski svijet smatrao svojim, za čitavo je čovječanstvo molio, kad je na samrti izdisao i riječi »mir, mir . . . Isuse . . .« izgovarao!

Kralj slave i vječnoga mira, svemogućí Gospod Bog za sva velika dobra djela učinjena Crkvi i čovječanstvu, neka obilno nagradi dostojnoga nasljednika sv. Petra, velikoga Papu Pija XI.

ENCIKLIKE PAPE PIJA XI. Kao trajno jedno vrelo i trajan spomenik aktivnosti i savremenih pogleda pokojnoga pape Pija XI. u sva pitanja života i sve probleme oko kojih se naše pokoljenje muči, ostat će njegove enciklike. U njima je doista sabrano veliko blago crkvene i društvene nauke; ono će zadržati svoju vrijednost i nakon smrti papine. Potpisani je u prvom svesku (»Enciklike pape Pija XI. za moralno-socijalni preporod društva«, Zagreb 1931., str. VIII. 123) u sumarnom jednom pregledu iscrpio sadržaj sviju enciklika Pija XI. do godine 1930. zaključno. One od godine 1931. dalje nisam dospio obraditi, i ako mi je to želja i danas nakon smrti njegove. Baš obzirom na socijalno-moralni karakter njihov i značenje za probleme koji su stoga gledišta u središtu interesa, čini mi se da bi vrijedno bilo truda, da u drugom jednom svesku dobijemo ostale enciklike ovako sumarno obrađene, kad već nije moguće da ih sve dobijemo u točnom prijevodu s dobrim komentaram.

Ovdje iznosim sve enciklike kako su slijedile kronološkim redom :

1. »Ubi arcano« od 23. XII. 1922, (Programatska enciklika), AAS, XIV, str. 681.

2. »Rerum omnium« od 26. I. 1923, (sv. Franjo Saleški), AAS, XV, str. 95.

3. »Studiorum ducem« od 29. IV. 1923, (sv. Toma Akvinski), AAS, XV, str. 309.

4. »Ecclesiam Dei« od 12. XI. 1923, (sv. Jozafat), AAS, XV, str. 574.

5. »Maximam gravissimamque« od 18. I. 1924, (Osnivanje Dijecezanskih udruženja u Francuskoj), AAS, XVI, str. 62.

6. »Quas primas« od 11. XII. 1925, (Blagdan Krista kralja), AAS, XVII, str. 590.

7. »Rerum Ecclesiae« od 28. II. 1926, (Sv. misije), AAS, XVIII, str. 65.

8. »Rite expiatis« od 30. IV. 1926, (sv. Franjo Asiški), AAS, XVIII, str. 153.

9. »Iniquis afflictisque« od 18. XI. 1926, (Progona u Meksiku), AAS, XVIII, str. 465.

10. »Mortalium animos« od 6. I. 1928, (O jedinstvu vjere), AAS, XX, str. 5.

11. »Miserentissimus Redemptor« od 8. V. 1928, (Ustanovljenje blagdana naknade), AAS, XX, str. 165.
12. »Rerum orientalium« od 8. IX. 1928, (O proučavanju istočnog pitanja), AAS, XX, str. 277.
13. »Mens nostra« od 20. XII. 1929, (O duhovnim vježbama), AAS, XXI, str. 689.
14. »Quinquagesimo ante« od 23. XII. 1929, (O 50-godišnjici vlastitoga svećeničkog jubileja), AAS, XXI, str. 707.
15. »Divini illius magistri« od 31. XII. 1929, (O kršćanskom odgoju mladeži), AAS, XXII, str. 40.
16. »Ad salutem« od 20. IV. 1930, (Jubilej sv. Augustina), AAS, XXII, str. 201.
17. »Casti connubii« od 31. XII. 1930, (O kršćanskom braku), AAS, XXII, str. 539.
18. »Quadragesimo anno« od 15. V. 1931, (O kršćanskom društvenom poretku), AAS, XXIII, str. 177.
19. »Non abbiamo bisogno« od 29. VI. 1931, (Nesuglasice radi K. A. u Italiji), AAS, XXIII, str. 285.
20. »Nova impendent« od 2. X. 1931, (O gospodarskim teškoćama), AAS, XXIII, str. 393.
21. »Lux veritatis« od 25. XII. 1931, (O 1500-godišnjici efeškog sabora), AAS, XXIII, str. 493.
22. »Caritate Christi compulsi« od 3. V. 1932, (Svetkovina presv. Srca Isusova), AAS, XXIV, str. 177.
23. »Acerba animi« od 29. IX. 1932, (O stanju crkve u Meksiku), AAS, XXIV, str. 321.
24. »Dilectissima nobis« od 3. VI. 1933, (O progonima u Španiji), AAS, XXV, str. 261.
25. »Ad catholici sacerdotii« od 20. XII. 1935, (O sv. svećeničkom zvanju i redu), AAS, XXVIII, str. 5.
26. »Vigilanti cura« od 29. VI. 1936, (O kinematografu), AAS, XXVIII, str. 249.
27. »Mit brennender Sorge« od 14. III. 1937, (O katol. crkvi u Njemačkoj), AAS, XXIX, str. 145.
28. »Divini Redemptoris« od 19. III. 1937, (O bezbožnom komunizmu), AAS, XXIX, str. 65.
29. »Firmissimam constantiam« od 28. III. 1937, (O katol. crkvi u Meksiku), AAS, XXIX, str. 189.
30. »Ingravescentibus malis« od 29. IX. 1937, (O krunici bl. Dj. Marije), AAS, XXIX, str. 373.

prof. A. Živković.